

'Slechts hij verdient de vrijheid en het leven, die dagelijks ze veroveren moet.'

Uit Goethe's *Faust*

Nobelprijswinnaar Andrej Sacharov (1921-1989) liet zich leiden door Goethe's woorden in zijn strijd tegen het onmenselijke, autoritaire regime in het Kremlin in de Sovjettijd. Hij leverde jarenlang een bizarre en tegelijk heroïsche strijd met de KGB. Vladimir Poetin heeft, volgens zijn eigen woorden, vijftien jaar lang deze onderdrukkingsmachine van het Sovjetregime 'met plezier' gediend. Sacharov schreef in 1974 dat hij hoopte dat over vijftig jaar de Russische staat zich humaan zal gedragen en de Russische burger in volledige vrijheid zal leven. Er is nog tijd die droom te laten uitkomen...

Een monarchie à la Russe

Op weg naar een machtsgreep? Of in elk geval onderweg naar zijn vrienden die in Moskou al druk in de weer zijn om een machtsovername voor te bereiden? De voortzetting van een sluipend proces richting de top? De vraag *'Kto V.V. Poetin?'* (Wie is V.V. Poetin?) is als publicrelationsstunt nog niet gelanceerd. Vladimir Vladimirovitsj Poetin komt op de televisiebeelden uit 1996 over als een eenzaam, maar niettemin vastberaden man die een nieuwe fase in zijn leven tegemoet gaat. Hij is zeker geen 'mister nobody' in zijn geboortestad Sint Petersburg. De judoka met de zwarte band heeft in het publieke leven in de rangen van de lokale staatsmacht al een plaats veroverd.

Samen met zijn voormalige KGB-kornuiten voelt hij dat er meer in zijn leven zit dan een plek in de schaduw van de centrale macht. Zijn vertrek uit Sint Petersburg is aanleiding voor een uitgebreid interview op een van de lokale televisiezenders. Een grijze, ambtelijke muis, zoals hij een paar jaar later tijdens zijn sprint naar de hoogste macht in het land in de media wordt gepresenteerd, is zo'n royale mediabelangstelling vanwege zijn verhuizing nauwelijks waard. Het interview bewijst dat er van een 'grijze muis' geen sprake is. Hier is een man die recht op zijn doel afgaat. Het aureool van de macht zweeft al rond zijn kruin. Dat zijn einddoel de positie van gekozen monarch zal zijn, kan op dat moment niemand bevroeden.

Het contact onder de voormalige officieren van de lokale KGB in Petersburg is hecht en de gezamenlijke ambitie grenzeloos groot. Vladimir Vladimirovitsj Poetin is de centrale figuur om wie alles draait in de vriendenclub. Hij leert het snelst in de school van Anatoli Sobtsjak, de eerste gekozen burgemeester van de stad aan de Neva. Die is begin jaren 90 een man van nationaal aanzien als een democraat van het eerste uur. Een onder de studenten van de rechtenfaculteit van de universiteit van Petersburg populaire professor. Poetin is nog bij hem afgestudeerd.

Poetin ervaart in het Smolny onder de vleugels van Sobtsjak dat macht en kapitaal hand in hand gaan in het nieuwe Rusland. Het Smolny-paleisje is gesticht door Catharina de Grote. Zij vestigt er een pensioonaat in voor adellijke meisjes. Zij die met goed gevolg deze strenge opleiding afronden dragen hun hele leven trots de Catharina-broche. Dames met een dergelijke broche zijn begeerde huwelijkskandidaten voor de adellijke jongemannen.

Vladimir Lenin neemt er zijn intrek als hij de revolutie en de Sovjetstaat afkondigt in 1917. Als Petersburg, Petrograd in die jaren, zijn status als hoofdstad verliest, verhuist de Sovjetmacht naar het Kremlin in Moskou en trekt het lokale partijbestuur in het statige complex. Als Lenin sterft in 1924 wordt Petrograd Leningrad, maar het Smolny blijft. In 1991, na de omwenteling, neemt het democratische gemeentebestuur er zijn intrek. Een van de eerste besluiten die de democraten nemen is om terug te keren naar de historische naam Sint Petersburg.

De sfeer van het meisjesinternaat is in het Smolny niet meer terug te vinden. Er is wel sinds enkele jaren een museumkamer ingericht die herinnert aan dat verre verleden. Het gebouw, met zijn krakende parketvloeren in zijn lange en hoge gangen, ademt nog steeds de Sovjetsfeer.

Poetin treft in het Smolny een slecht ontwikkeld gevoel voor mijn en dijn aan. De sfeer bestaat niet alleen daar maar in het hele land. Buitenlandse zakenmensen die hoge ambtenaren willen spreken, tot aan de burgemeester aan toe, betalen voor een belet vijfhonderd tot duizend dollar. Of Poetin en burgemeester Sobtsjak zelf in dat tariefstelsel zijn opgenomen of dat alleen hun ondergeschikten deze bedragen innen is niet bekend. Duizend dollar is in die dagen een fors bedrag in het verpauperde Petersburg.

In Moskou bestaat eenzelfde systeem in die jaren, tot op het hoogste niveau. Ik wil een interview met de kleurrijke vicepresident Aleksandr Roetsjkov. De straaljagerpiloot is steeds meer een blok aan het been voor president Boris Nikolajevitsj Jeltsin. Hij maakt er geen geheim van koffers aan belastend materiaal te verzamelen tegen Jeltsin en diens entourage. 'Het is een corrupte bende in het Kremlin,' zal hij later in het interview zeggen. Zijn medewerkers bieden aan het interview te organiseren, kosten duizend dollar.

Ik krijg het advies de betaling te melden aan Sergej Stepasjin. Hij is een jonge ex-KGB-agent uit Sint Petersburg. Hij is een van de mensen uit Poetins vriendenclub die de toekomstige president vooruit is gesneld naar de hoofdstad. Hij brengt het later nog tot directeur van de binnenlandse veiligheidsdienst FSB en zelfs korte tijd tot premier onder Jeltsin. Maar als ik de betaling van duizend dollar meld is hij nog slechts belast met een onduidelijke baan in de persoonlijke veiligheidsdienst van Jeltsin. Hij noteert ietwat verveeld ons verhaal en lijkt niet erg geïnteresseerd. Of althans de betaling komt hem niet vreemd voor. Hij is nu, onder Poetin, hoofd van de Rekenkamer. Gestoken in een merkwaardig zwart uniform zie ik hem nog wel eens een interview geven op een van de televisiekanalen over het werk van zijn controlerende instituut. Mijn duizend dollar van toen en de juiste besteding van de overheidsmiddelen die hij nu controleert lijken hem niet echt te interesseren. Hij is voornamelijk trots op zijn uniform.

Het gerommel in de marge is een erfenis van de collectieve armoede van de Sovjetstaat. De overheid en de burgers dienen levert een bescheiden traktaat op, maar opent wel de weg naar bronnen van inkomsten die regeringsfunctionarissen in dit land tot de klasse der rijken verheffen.

Sobtsjak blijkt een meester in het aanboren van die bronnen. Een gretig doorverteld verhaal in de stad is dat de burgemeester ooit met een koffertje, inhoudende een miljoen dollar in cash, arriveerde op de Londense luchthaven Heathrow. Hij verzuimde het geld te declareren. Een diplomatieke interventie moest de geldkoerier uit de problemen helpen. Een waar verhaal? Het is zo hardnekkig dat niemand aan het waarheidsgehalte twijfelt.

De procureur-generaal van Rusland, Joeri Skoeratov, neemt Sobtsjak enkele jaren na diens aftreden als burgemeester op de korrel en verklaart een 'harde corruptiezaak' tegen Sobtsjak te hebben. Poetin, al gestegen in Moskou tot de machtige functie van directeur van de veiligheidsdienst FSB betoont loyaliteit tegenover zijn leermeester en behoedt hem voor een vernederend verblijf in een strafkolonie. Sobtsjak en zijn echtgenote, de charmante Ljoedmila Naroesoja, zijn al aan een derdegraads verhoor onderworpen door de procureur. De ex-burgemeester is zo aangeslagen dat hij na het verhoor met hartklachten in een ziekenhuis is opgenomen.

Poetin bedenkt een operatie om zijn leermeester uit handen van justitie te houden. Hij laat hem uit het ziekenhuis ontvoeren. Een relatie zorgt voor een privéjet die het echtpaar Sobtsjak van Petersburg eerst naar Helsinki en vervolgens naar Parijs vliegt. Als het vliegtuig naar de startbaan taxiëert staat FSB-chef Poetin aan de rand van het platform van de luchthaven Poelkovo van Sint Petersburg. Pas als het vliegtuig in de lucht is en verdwijnt in de nacht keert hij zelf terug naar Moskou. Operatie-Sobtsjak geslaagd.

De procureur-generaal heeft het nakijken en zal later nog de rekening gepresenteerd krijgen voor het steken van zijn neus in zaken die de elite van Rusland liever niet aan de grote klok hangt. Achteraf kan Poetins loyaliteit ook te maken hebben gehad met de betrokkenheid van Poetin zelf bij de corruptiepraktijken van de burgemeester. Hij is zo intiem met zijn grote voorbeeld dat hij in elk geval heeft geweten hoe de burgemeester zijn welstand organiseert.

Poetin is een gretige leerling van Sobtsjak in het begin van de jaren 90. Hij houdt zijn ambities het liefst schuil achter een camouflagenet van een dienstwillige klerk van de

gevierde politicus, die zichzelf minimaal als toekomstig president van Rusland ziet. Poetin lift vooralsnog mee op de bagagedrager van zijn baas en leermeester, die Petersburg wil gebruiken als een springplank naar het Kremlin. Aan de rit op de bagagedrager komt in 1996 een abrupt einde als de kiezers de democraat afwijzen. Poetin en de zijnen moeten nu op eigen kracht verder om hun ambities in te vullen.

Mijn vriend Aleksandr, zelf afkomstig uit de KGB-rangen in Petersburg, heeft geen twijfels over het plan van zijn ex-KGB-collega's een gooi te doen naar de macht in Moskou. 'Volg het patroon vanaf het moment dat Poetin naar Moskou vertrekt en wie hem zijn voorgegaan en wie hem volgen. Het heeft alle trekken van een speciale operatie van de *siloviki*, de mannen van de machtsstructuren zoals de geheime dienst.'

Is dit het geliefde Russische spel, het denken in complotten? Nee, houdt Aleksandr hardnekkig vol. 'Wie heeft de macht in Rusland? Poetin? Vergeet het, een onzichtbare structuur achter hem is aan de macht. De altijd en eeuwige versluiering van de macht. Het gebrek aan een transparant bestuur. Dat maakt dat Rusland niet vooruitkomt.' Net zoals velen die succes hebben in zaken in Rusland houdt hij de deur naar een westerse bestemming open. Hij vertrouwt zijn eigen Rusland niet.

Het is zomer 1996. Poetin komt aanrijden in een zwarte dienst-Volga. Hij heeft een kalfsleideren koffertje in de ene en een onduidelijke, zwarte sporttas in de andere hand. Hij is gekleed in een zachtgroen confectiepak dat hij ongetwijfeld bij een van de populaire C&A-achtige winkelketens op de kop heeft getikt tijdens zijn vele reizen naar West-Europa in de afgelopen jaren. Voor maatkostuums en populaire merkkleding, die zijn gedrongen maar van stevige biceps voorziene lichaam accentueren, is het nog te vroeg. Confectie is een betere dekmantel. Hij zet geduldig zijn handbagage op de lopende band voor de veiligheidscontrole op het vliegveld Poelkovo van Petersburg.

In de VIP-lounge wacht een verslaggever van het Vijfde Kanaal, het lokale televisiestation van Ruslands tweede stad, op Vladimir Poetin, de vertrekkende ex-locoburgemeester. De verslaggever voelt kennelijk het belang van het moment aan. De onderdanige toon waarop hij zijn vragen stelt doet vermoeden dat hij Poetin niet alleen goed kent, maar hem ook als een grote autoriteit ziet.

U gaat in Moskou het onbekende tegemoet?

Poetin: 'Nee, niet helemaal. Pavel Pavlovitsj Borodin heeft me gevraagd zijn team te komen versterken. Dat geeft me een kans deel uit te maken van het team van president Jeltsin en premier Tsjernomyrdin, dat van Rusland weer een gerespecteerde, sterke staat wil maken. Mijn politieke gedachten gaan in dezelfde richting. Ik vind het een eer tot het Jeltsin-team te behoren.'

Een opmerkelijk commentaar voor iemand die enkele jaren later de Jeltsin jaren afdoet als chaos en een vernedering voor Rusland. Op de luchthaven is hij nog altijd in de rol van de gediensstige klerk, die zich het liefst verschuilt achter de zittende macht.

Borodin is op dat moment de schatbewaarder van het Kremlin. Hij beheert het Kremlincomplex, de buitenhuizen van de president, de sanatoria, de vliegtuigen en de kas van het presidentiële apparaat. De joviale Borodin, zijn vrienden noemen hem Pal Palytsj, vergeet zichzelf niet bij het beheren van dit kapitale bezit. Ook 'de familie' zoals Jeltsin en diens entourage worden genoemd, profiteren van Borodins jongleren met het staatsbezit.

Pavel Pavlovitsj zal in 2001 in de zogenaamde Mabetex-affaire nog korte tijd in een New-Yorkse en Zwitserse cel verdwijnen. Borodin is op weg naar de inauguratie van George Bush jr. in januari van dat jaar. Op het vliegveld van New York wordt hij op verzoek van de Zwitserse justitie gearresteerd. Het Kremlin, waar Poetin intussen de baas is, reageert geschokt. Er ontwikkelt zich een waar diplomatiek offensief om Pal Palytsj weer veilig thuis te krijgen. De Amerikanen leveren hem uit aan de Zwitsers. De autoriteiten daar zwichten uiteindelijk voor de enorme druk die het Kremlin uitoefent. Pal Palytsj mag naar huis zonder Kremlingeheimen te hebben prijsgegeven.

Hoeveel de Zwitserse firma Mabetex, die onder meer de restauratie van het Kremlin heeft uitgevoerd, aan 'de familie' aan steekpenningen heeft betaald zullen we daarom nooit weten. Het gaat volgens de berichtgeving in die jaren om een bedrag van dertig miljoen dollar dat

Mabetex Borodin heeft toegestopt om de restauratieklus van enkele honderden miljoenen dollars in de wacht te slepen. Het douceurtje zorgt voor een schandaal. Nauwelijks tien jaar later is dat bedrag *peanuts* vergeleken bij het nu heersende niveau van corruptie.

Onder Poetin als president stijgt de honger naar materieel welzijn onder de *tsjinovniki*, de overheidsdienaren, spectaculair. Tientallen miljoenen worden honderden miljoenen en zelfs miljarden. Het totale bedrag dat de corruptie oplevert dekt, volgens sommige berekeningen, nu al een kwart van het bruto nationaal product van het land. In een door de oppositionele Partij voor Volksvrijheid uitgegeven boekje *Poetin: corruptie* noemen de samenstellers een bedrag van 300 miljard dollar. De koning Poetin voedt zijn loyaalste onderdanen met gulle hand.

Medeauteur van het boekje is Boris Nemtsov, onder Boris Jeltsin vicepremier en gedoodverfde kroonprins. Aanvankelijk flirt Nemtsov met Poetin, maar de liefde is over. Nemtsov leidt een zeer luidruchtige oppositie tegen het regime. Corruptie is een hoofdthema. Nemtsov: 'Een van de droevigste resultaten van het bewind van Poetin is dat Rusland is weggezaakt in het donkere gat van de corruptie. Erger is nog het feit dat corruptie in de hoogste echelons van de macht in Rusland in feite is gelegaliseerd. Poetins oude vrienden, die niemand waren totdat Poetin aan de macht kwam, zijn allemaal miljardairs. Al die types als Gennadi Timtsjenko, Joeri Kovaltsjoek, de broers Rotenberg danken allemaal hun fortuin aan Poetin. Het mag dan ook geen verbazing wekken dat overal in het land mensen hun leiders na-apen in hun corrupte gedrag.'

Timtsjenko is samen met een Finse partner, Torbjorn Tornquist, onder meer eigenaar van het in Zwitserland gevestigde bedrijf Gunvor, dat een groot deel van de Russische olie verhandelt in het buitenland. Er is een derde eigenaar wiens naam niet wordt vrijgegeven. Nemtsov suggereert dat dat Poetin zelf is. Timtsjenko heeft daarnaast nog andere belangen. Zijn gezamenlijke vermogen bezorgt hem een prominente plek in de top 100-lijst van de rijkste mannen van Rusland.

Timtsjenko is een Poetinmaatje uit zijn jongste Petersburgjaren. Hij zet samen met Arkadi Rotenberg de judoclub YavaraNeva op, waarvan Poetin de erevoorzitter is. Naar Arkadi Rotenberg wordt doorgaans verwezen als Poetins judopartner. Maar hij is meer. Samen met zijn broer Boris leidt hij een heel conglomeraat aan constructiebedrijven, onder andere voor het aanleggen van pijpleidingen voor de gas-industrie. Wegenbouw is een andere activiteit. Ook de broertjes staan in de top 100 van de lijst van rijkste Russische burgers die het blad *Forbes* jaarlijks samenstelt.

Joeri Kovaltsjoek heeft zoveel zakelijke belangen weten te bundelen dat ook hij een ereplaats heeft onder de honderd rijksten van Rusland. De lijst van mensen die tot de Poetin-connectie behoren kan nog verder worden uitgebreid. De kinderen van deze 'intieme cirkel' vinden eveneens hun weg naar topposities in de aan de staat gelieerde bedrijven.

'Nepotisme is in het Poetinsysteem alomtegenwoordig,' schrijft oppositieactivist Boris Nemtsov in een van de boekjes die hij publiceert in zijn strijd tegen de zittende macht. Zijn onthullingen zijn niet aangepakt door het Kremlin; dus moeten we ervan uitgaan dat de inhoud niet ver bezijden de waarheid zit.

In het jaar 2000 nam Rusland op de wereldranglijst van corrupte landen de 82e plaats in. De lijst wordt ieder jaar samengesteld door Transparency International, een onafhankelijk instituut dat een oog houdt op de ontwikkeling van corruptie in de wereld. Tien jaar later is Rusland afgezakt naar de 146e plaats. Rusland verkeert op die plaats in het gezelschap van ontwikkelingslanden als Kameroen, Ecuador, Kenia, Sierra Leone, Oost-Timor en Zimbabwe. 'Georgië is opgeklommen naar de 61e plaats op die ranglijst,' merkt Nemtsov fijntjes op. Georgië en de president van de voormalige Sovjetstaat, Michail Saakasjvili, zijn sinds 2008 het mikpunt van spot voor premier Poetin en president Dmitri Anatolevitsj Medvedev. Een korte, maar bloedige oorlog over een van de twee regio's die zich hebben afgescheiden van Georgië, Zuid-Ossetië, is de oorzaak van die spot. Het Kremlin heeft de diplomatieke betrekkingen met het bewind in de hoofdstad Tbilisi verbroken.

Poetin merkt over Saakasjvili op dat 'hij hem eens aan zijn ballen zal ophangen'. En onderkoning Medvedev verklaart de president van Georgië, die tot tweemaal toe in echte democratische verkiezingen door de Georgiërs met grote meerderheid is gekozen, 'politiek

dood'. Het gebruik van stoere, grove en zelfs schuttingtaal in het openbaar door de bestuurlijke elite heeft school gemaakt in het Poetintijdperk.

De jonge hervormers in de Kaukasische staat verslaan onder leiding van Saakasjvili het Kremli duo op alle fronten. Ze hebben de corruptie in hun land met succes aangepakt. Ondanks de korte oorlog in de zomer van 2008 verslaat het land, dat van natuurlijke bronnen is verstoken, in economische groei de grondstoffenrijke grote buur Rusland ruim.

Nemtsov: 'Onder Poetin is de diefstal door de staatselite gegroeid van slecht tot catastrofaal.' Een andere klokkenluider, de populaire blogger Aleksej Navalny, heeft de politieke partij van Poetin, Verenigd Rusland, betiteld als 'de partij van dieven en oplichters'. Op het internet is die benaming voor de 'partij van de macht' sindsdien gemeengoed. Het Kremlin onderneemt pogingen om Navalny tot zwijgen te brengen, maar diens populariteit onder het groeiende internetpubliek maakt elke stap tegen hem contraproductief.

Jevgeni Fjodorov, een lid van de fractie van Verenigd Rusland in de doema, het parlement, daagt Navalny uit voor een debat op een van de weinige redelijk onafhankelijke radiostations in Moskou. Fjodorov wil bewijzen dat de slogan 'partij van dieven en oplichters' niet meer is dan demagogie en het bezoedelen van de goede naam van burgers die het volk vertegenwoordigen. Navalny laat de arme Fjodorov alle hoeken van de studio zien. Hij somt een hele lijst van namen van vooraanstaande leden van het bestuur van de Kremlinpartij op. Bij allemaal vult hij de bedragen in en legt hij uit aan welk niveau van corruptie de prominente leden van de partij schuldig zijn. De lijst en de feiten vallen niet te weerleggen.

Fjodorov rest slechts zich te bedienen van de door Poetin geïntroduceerde 'vijanden van het volk'-theorie. Navalny is een agent van de Amerikanen. 'Het is algemeen bekend dat in het Amerikaanse budget grote bedragen zijn bestemd om Rusland te destabileren,' aldus Fjodorov. Als bewijs voert hij aan dat vooraanstaande figuren uit de liberale oppositie, zoals Navalny, wel eens te eten worden gevraagd door de Amerikaanse ambassadeur.

Navalny verwijt hij het plan van Poetin om 'het levensniveau van de Russen binnen vijf jaar uit te tillen boven dat van de inwoners van Duitsland te saboteren'. Navalny kopt de voorzet gretig in. 'Poetin belooft over vijf jaar de hemel, Chroesjtsjov beloofde binnen twintig jaar de communistische hemel. Brezjnev zei dat we al in de hemel leefden. Er is geen Rus die dergelijke beloften nog gelooft. Iedere Rus kent de harde realiteit van het leven.' Stabiele, extreem hoge olieprijsen zijn nodig om de Russische burger tegen 2020 op het levensniveau te brengen van de Portugezen, het armste broertje in de Europese familie.

99 procent van de deelnemers aan een telefonische enquête onderschrijft de leuze die Navalny heeft bedacht voor de partij van Poetin, de partij van dieven en oplichters. Fjodorov moppert tot slot dat het nu eenmaal lastig discussiëren is met 'vijanden van het volk'.

'Corruptie heeft onze economie bij de strot,' jammert president Dmitri Medvedev in een toespraak begin 2011. Niemand is onder de indruk. Zijn speech levert geen publieke reactie op. De nationale leider Poetin houdt de lippen zelfs stijf op elkaar. Het kwaad heeft onder zijn bewind ongestoord kunnen groeien tot een plaag. Medvedev trekt geen conclusies uit zijn opmerkelijke constatering. Poetin de koning en Medvedev de onderkoning weten dat rondom hen de koninklijke entourage steelt en bedriegt, zoals Navalny voortdurend illustreert met voorbeelden op zijn website rospil.ru. Rospil is een verwijzing naar het Russische woord afzagen. Zo noemen Russen het systeem waarin zij met ambtenaren geld moeten delen. Het duo is zelf kennelijk te nadrukkelijk betrokken bij het systeem dat sinds 1999 zo is gegroeid dat het rigoureuus aanpakken van het kwaad kan leiden tot een paleisrevolutie.

Poetin geeft als president zijn eerste Moskouse baas, Pavel Borodin, een diplomatieke status als secretaris van de Unie van Rusland en Wit Rusland. Van de Unie tussen beide landen zal nooit iets terecht komen. Dankzij zijn non-functie hoeft Borodin de Zwitserse speurders naar steekpenningen voor de rest van zijn leven niet meer te vrezen. Dat is wat Poetin loyaliteit noemt, een eigenschap die de basis gaat vormen van de machtstructuur die hij opbouwt sinds burgemeester Sobtsjak hem heeft ingelijfd.

Maar ook in de zaak-Borodin, net als in de zaak-Sobtsjak, is het loyaliteit met een eigen belang. Ook de corruptieactiviteiten van Borodin kunnen Poetin als diens naaste medewerker in zijn eerste Moskouse baan niet zijn ontgaan en wellicht heeft hij er ook van kunnen profiteren. Loyaliteit en eigenbelang gaan in beide gevallen vermoedelijk hand in

hand. De arme procureur-generaal Skoeratov, de jager op corruptie in het hoogste echelon van de macht, loopt zich uiteindelijk te pletter tegen de Poetinmuur. Bij het uitschakelen van Skoeratov bedient Poetin zich van een methode die een karaktertrek van hem blootlegt die we vaker terug zullen zien in de jaren van zijn bewind: meedogenloos.

Poetin is directeur van de FSB als 'de familie', Jeltsins entourage, vindt dat Skoeratov te veel aan het spitten is in de naar corruptie geurende gangen van het Kremlin. Poetin weet raad. Hij heeft bovendien nog een oude rekening te vereffenen met Skoeratov, die het heeft bestaan zijn leermeester Sobtsjak lastig te vallen met een corruptieonderzoek. Poetin laat een compromitterend filmpje produceren waarin de procureur-generaal, of in elk geval iemand die op hem lijkt, zich in een VIP-club seksueel laat verwennen door twee gastvrouwen. Het filmpje wordt in een van de late nieuwsbulletins van een van de staatskanalen vertoond. Na zoveel jaren terugkijkend naar de video is het een knullig gemonteerd geheel en het is zeker niet duidelijk dat de genietende man in de vage grijze nevel van de zwart-witvideobeelden de procureur-generaal is.

Het filmpje is slechts een waarschuwing aan Skoeratov. De procureur-generaal probeert nog tegen te stribbelen, maar hij verdwijnt uit beeld. Sindsdien is er nooit meer een serieuze poging ondernomen Kremlincorruptie bloot te leggen. Poetin heeft het filmpje vermoedelijk laten produceren met het oog op zijn eigen toekomst. Het eerste decreet dat hij als president ondertekent is een generaal pardon voor Jeltsin en 'de familie'. Een document dat hen vrijwaart van juridisch gewroet in hun financiële verleden. De loyaliteit die we inmiddels van Poetin kennen in de zaak-Sobtsjak en de zaak-Borodin breidt zich uit naar Jeltsin en Poetins eigen toekomst. De woorden dat hij (Poetin) de 'oorlog verklaart aan' of 'de strijd aanbindt met' de corruptie klinken nauwelijks geloofwaardig en lijken in strijd met zijn drang naar 'loyaliteit'.

De verslaggever in de VIP-lounge in 1996 wil weten of Poetin zich thuis zal voelen in Moskou.

Poetin: 'Ik ben er niet alleen. Vele Petersburgse vrienden zijn mij voorgegaan, Aleksej Koedrin, Anatoli Tsjoebajs...' De ex-locoburgemeester somt een hele rij namen op van mannen die tot vandaag aan toe tot zijn intieme kring behoren.

Of hij een speciaal iemand heeft om op terug te vallen, vraagt de verslaggever.

Poetin: 'Ik heb niemand nodig. Alleen papa en mama vervullen die rol en die blijven hier in Petersburg.' Of vrouw Ljoedmila en zijn dochters Marija en Jekaterina de overstap naar Moskou leuk vinden weten we niet. Zij komen in het interview niet ter sprake. De vrouw van een Duitse bankier, Irene Pietsch, die enkele jaren in Petersburg woont en bevriend raakt met Ljoedmila heeft over die vriendschap later een boekje geschreven. De relatie eindigt in 1998. Zij krijgt een telefoontje van Ljoedmila dat zij helaas de vriendschap niet langer kan voortzetten omdat haar man een belangrijke baan in het Kremlin heeft gekregen. De bankiersvrouw laat in haar boekje doorschemeren dat het huwelijk van de Poetins nu niet bepaald geluk uitstraalt.

'Wie het met deze vrouw (Ljoedmila) uithoudt verdient een monument,' zou Poetin de bankiersvrouw hebben toegevoegd. We zien Ljoedmila in Poetins Moskouse jaren nog maar sporadisch aan zijn zijde. Het boekje van de bankiersvrouw is nooit in het Russisch vertaald. Het privéleven van Poetin is verboden terrein. Russen mogen niet weten dat hij zijn vrouw niet vertrouwt met een creditcard, althans hij vindt dat 'economisch niet verantwoord'. Dat is ongeveer de intiemste ontboezeming die de bankiersvrouw weet op te dissen.

Poetin ontwikkelt steeds meer het imago van de *lonely wolf* van wie we een eerste impressie zien op de Petersburgse luchthaven Poelkovo in 1996. Dat hij alleen door het leven gaat strookt weer niet met het beeld van de ideale Russische man dat zijn propagandamachine probeert rond te bazuinen. Met zijn gespierde torso trotseert hij de natuur in het Siberische Altajgebergte waar hij zijn liefde voor de jacht onthult. Zijn zwarte judoband is altijd bij de hand om de onbevreesde man neer te zetten. Hij vliegt gevechts- en blusvliegtuigen of het zijn dagelijks werk is. Hij rijdt Harley's met bikers. Hij drinkt niet of zeer matig en dat is de droom van iedere Russische vrouw, een man die het glas kan laten staan.

Dat zo'n ideale man alleen door het leven gaat is nauwelijks voor te stellen. Vrouwen moeten bij bosjes voor hem vallen. Omdat Poetins privéleven om de een of andere reden een mysterie blijft floreert zijn privéleven in het roddelcircuit. Bij mijn frequente bezoeken aan Sint Petersburg hoor ik steeds weer nieuwe verhalen. Ljoedmila, gestrest door het politieke leven van haar man, is ingetreden in een klooster. Ljoedmila is permanent in Duitsland, waar zij een kliniek voor alcoholverslaafden bezoekt. In 2008 krijgen de verhalen een nieuwe dimensie. De miljardair Aleksandr Lebedev heeft een populaire krant gelanceerd, *De Moskouse Correspondent*. Begin april van dat jaar verrast de krant de wereld met een knallende primeur: Ljoedmila en Vladimir zijn in het geheim gescheiden. Eveneens in het geheim zijn er voorbereidingen getroffen voor een groot huwelijksfeest in Sint Petersburg, want de president trouwt met zijn maîtresse Alina Kabajeva. De krant interviewt zelfs, anoniem, de man van het cateringbedrijf dat de party moet organiseren.

De 25 jaar jongere Alina haalt een gouden medaille tijdens de Olympische Spelen in Athene in 2004 op het onderdeel ritmische gymnastiek. Ze heeft lang donker haar dat stijl langs haar sprekende gelaat is gedrapeerd. Voor de dan 55-jarige Poetin een keuze voor de jeugd. Alina is net als zovele andere sporthelden van Rusland toegetreden tot de partij Verenigd Rusland. Ze bezet zelfs een zetel in de doema.

De wereldpers neemt het nieuws over. De Russische media wachten op instructies van het Kremlin wat te doen met dit sensationele nieuws. Later die maand bezoekt Poetin zijn vriend Silvio Berlusconi. De familie Poetin logeert wel vaker in het buitenhuis van de Italiaanse premier op Sardinië, Porto Rotondo. Op een persconferentie mag een journalist uit de vaste Kremlinpool de president vragen naar het waarheidsgehalte van het verhaal in *De Moskouse Correspondent*. Poetin adviseert de journalisten 'hun snotneuzen niet in zijn privéleven te steken om hun eigen erotische gevoelens te bevredigen. Het verhaal is van a tot z uit de duim gezogen.'

De Moskouse Correspondent gaat kort daarna ter ziele. De miljardair Lebedev wast zijn handen in onschuld. Hij was aan het vissen in Siberië op een plek waar zelfs mobiele telefoons niet werken. Hij heeft daarom geen overleg gehad met zijn redactie voor deze opmerkelijke publicatie. Dat klinkt niet erg geloofwaardig. Het gerucht dat Poetin een maîtresse heeft circuleert al maanden voor de publicatie zowel in Petersburg als in Moskou.

Lebedev, intussen eigenaar van de Britse kranten *The Independent* en *Evening News*, is zelf afkomstig uit de KGB-familie. Hij schuwt de publiciteit niet en schrikt ook niet terug voor een stunt. Een van de theorieën achter het verhaal is dat Lebedev betrokken is geraakt bij een vete tussen diverse KGB-clans. Lebedev zou het verhaal zijn toegespeeld door een van de strijdende partijen. Het verhaal moet een waarschuwing zijn geweest aan Poetin dat hij de belangengroepen die hem in het zadel hebben geholpen en houden machtiger zijn dan hij zelf is.

De wereldprimeur is vervolgens een eigen leven gaan leiden. Alina is intussen moeder. Van wie is het kind? Alina heeft een verpletterend saaie talkshow op een door Poetin-oligarchen gefinancierd tv-kanaal waar niemand naar kijkt. Alina woont op een hotelcomplex in Sotsji, dat eigendom is van Ruslands superconglomeraat Gazprom. Het complex wordt bewaakt door de speciale veiligheidsdienst van het Kremlin.

Boris Nemtsov heeft in een van zijn anti-Poetinboekjes een passagierslijst afgedrukt van een vlucht die een van de Poetin-oligarchen met vrienden heeft gemaakt met zijn privéjet van Petersburg naar Sotsji, het luxe kuuroord aan de Zwarte Zee. Poetins vriendenclub vormt de passagierslijst. Ook hij en Alina maken de vlucht mee. Nemtsov onthoudt zich verder van commentaar.

In het najaar van 2010 is er een volkstelling in Rusland die één keer in de tien jaar plaatsvindt. De burgers verdienen enige aansporing mee te werken aan dit omvangrijke project. President Medvedev en zijn echtgenote Svetlana zijn uitvoerig in beeld in alle televisiejournals. Zij hebben de enquêtrice, een studente, uitgenodigd in hun buitenhuis voor de thee aan een royaal gedekte tafel en beantwoorden de vragen.

Daarna zien we premier Poetin met zijn echtgenote Ljoedmila zittend op een knullig bankje weggeplukt uit een showroom van Sovjetmeubilair. Er is geen gezellig gedekte tafel met lekkernijen om de enquêtrice, een jonge studente, te verwennen zoals bij de Medvedevs.

Was er geen gezelliger plek te vinden in het toch zeer royale buitenverblijf Novo-Ogarjovo? De studente stelt de onvermijdelijke vraag uit het enquêteformulier: Burgerlijke staat? 'Gehuwd,' antwoorden beiden. Het overtuigende bewijs dat er niets aan de hand is met de relatie van het echtpaar. Het is de enige vraag die hoorbaar wordt weergegeven in de televisiereportage. Niets is toevallig in Rusland. Het merkwaardige decor waarin het echtpaar zit is niet overtuigend genoeg voor de Russische burger. Er komt geen einde aan de roddels.

Poetin is op weg naar Moskou in 1996. De verslaggever van het Vijfde Kanaal zwaait een eenzame man uit, die voor de camera nog maar eens zijn kalfslederen koffertje en zijn zwarte sporttas op de lopende band van de veiligheidscontrole zet. Daarna zien we Poetin naar een vliegtuig van Borodins Kremlinluchtvloot stappen.

De verslaggever verzuimt de vertrekkende ambtenaar te vragen waarom hij heeft gekozen voor een carrière in de hoofdstad en hij een aanbod van Vladimir Jakovlev, de nieuwe burgemeester van Petersburg, om met hem samen te werken heeft afgeslagen. Het antwoord is eenvoudig. Poetin heeft een enorme democratische bloedneus opgelopen. Samen met zijn kornuiten zweert hij: dit nooit meer. Als campagneleider in de verkiezingen voor het burgemeesterschap is hij er niet in geslaagd de arrogante Sobtsjak naar een overwinning en een tweede termijn te brengen. De populistische Jakovlev heeft Sobtsjak in de campagne neergezet als een corrupte, incompetente en inactieve bestuurder. Hij heeft zichzelf aangeprezen als een man die de mouwen opstroopt en de in armoede gedompelde culturele hoofdstad van Rusland er weer bovenop zal helpen. De kiezers, het verval van hun stad overziende, kiezen voor de mannetjesputter in hemdsmouwen en laten de democraat in driedelig maatpak vallen als een baksteen.

De Petersburgers zijn met Jakovlev niet veel beter af, blijkt al snel. Hij regeert Petersburg als zijn privébezit. Spoedig vullen de straten zich met verhalen over corruptie en nepotisme. Een kennis die nauw is betrokken bij de viering van het 300-jarig bestaan van Petersburg in 2003 illustreert de mate van corruptie als volgt: 'Het is een soort trechtersysteem bij het uitvoeren van overheidsprojecten. Van boven gooi je er tien miljoen roebel in en van onderen komt er een miljoen uit. Dat is het geld dat rest om het project uit te voeren.' Mede daarom blijft het wegdek van de Petersburgse straten ook onder Jakovlev een gatenkaas. Het bewijs voor de meeste Petersburgers dat het ook met hem niet goed komt met hun stad.

Verkiezingen waarin het laatste woord aan de kiezers is hebben sinds de smadelijke nederlaag die Poetin in 1996 heeft moeten incasseren niet meer de voorliefde van de toekomstige president. Kort na zijn verkiezing tot president in 2000 antwoordt hij op een vraag van een verslaggever of hij iets ziet in het herstellen van de monarchie in Rusland. Hij zoekt aarzelend naar zijn woorden, maar de boodschap is duidelijk: 'In het algemeen... in een bepaalde periode... op een bepaalde plaats... onder zekere condities heeft de monarchie tot de dag van vandaag een positieve rol gespeeld en speelt die nog... Een monarch hoeft niet na te denken of hij zal worden gekozen of niet, hij hoeft zich niet met kleinigheden bezig te houden om het electoraat op de een of andere manier te beïnvloeden. Hij kan zich bezighouden met het lot van het volk zonder te worden afgeleid door pietluttigheden.' Nagenoeg iedereen heeft deze aarzelend uitgesproken woorden over het hoofd gezien. Hier sprak de monarch zelve.

Maar in Rusland is dat onmogelijk, merkt de journalist op.

'Weet je,' reageert Poetin, 'zoveel zaken komen ons als onmogelijk en niet te verwezenlijken voor en dan... pats! Zoals het was in de Sovjet-Unie. Wie had het voor mogelijk gehouden dat ze zichzelf te gronde zou richten?' Noch tijdens zijn eerste verkiezing, noch tijdens zijn tweede verkiezing wenst hij een verkiezingscampagne te voeren. 'Ik ben geen tampon die moet worden aangeprezen,' merkt hij fijntjes op. Met tegenstanders in discussie gaan is al helemaal uit den boze. De gekozen monarch kent geen tegenstanders.

Zijn voorbeeld op dat punt is Boris Jeltsin. De rijzige volleyballer uit Sverdlovsk krijgt bij zijn eerste verkiezing in 1990 een eerlijk verkregen mandaat van de kiezers die op dat moment in een euforische stemming verkeren. Er heerst een heilig geloof in de nieuwe post-Sovjettijden zonder het idiotisme van het communistische ideaal.

Zes jaar economisch verval, mede veroorzaakt door de nalatenschap van de failliete Sovjet-Unie stort het land in een depressie. Het nieuwe Rusland is opgezadeld met een lege schatkist. Torenhoge buitenlandse schulden blokkeren de vooruitgang. Salarissen en pensioenen worden onregelmatig betaald. Voeg daarbij de gekelderde prijs voor een vat olie tot tien dollar en de jonge democratische hervormers die Jeltsin aanvankelijk het vertrouwen schenken staan voor een onmogelijke taak. Het Russische volk is in korte tijd vele illusies armer. Het communisme is een ramp, maar de democratie en de vrije markt leveren het gros van de bevolking niets anders op dan ellende.

Jeltsin verzuimt, vermoeid geraakt door het interne politieke geweld, steeds vaker leiding te geven. Zijn slopende levensstijl eist zijn tol. Hij is meer in het ziekenhuis dan in zijn kantoor in het Kremlin in 1995. Zijn populariteitsscore slinkt tot vijf procent. Een kansloze positie in presidentsverkiezingen die wachten in 1996. Tsaar Boris kan de troon echter niet verlaten. Te veel oligarchen, de zakenelite die nauw met de staat is verweven, en wat is gaan heten 'de familie' zijn afhankelijk van zijn positie als onaantastbare monarch. In 1993 heeft Jeltsin zichzelf een grondwet aangemeten die hem een bijna absolute macht geeft, een tsaar waardig. Die macht mag niet in verkeerde handen vallen.

In januari 1996 is tsaar Boris daarom in het harnas gehesen om na een lange tijd buiten beeld te zijn geweest zijn eerste optreden te maken in de verkiezingscampagne. Plaats van handeling is Jekaterinenburg, het voormalige Sverdlovsk, waar hij als partijleider met ijzeren vuist heeft geregeerd. De entourage van de president is zichtbaar nerveus. 'Komt Jeltsin ongeschonden deze dag door?', is op hun gezichten te lezen. Zijn dochter Tatjana speelt voor het eerst publiekelijk een vooraanstaande rol bij het voeren van de regie.

De pers is massaal opgetrommeld. Ik sta met mijn cameraploeg uren te blauwbekken bij twintig graden onder nul om de herrezen president te filmen en enkele woorden te ontfutselen één op één op de camera. 'Maak je geen zorgen. Iedereen krijgt een beurt,' spreekt zijn al even nerveuze woordvoerder mij toe. Op weg naar de zaal waar hij zijn 'verkiezingspeech' zal houden stapt hij inderdaad van camera naar camera voor het antwoord op een vraag die we mogen stellen.

'Boris Nikolajevitsj, hoe voelt u zich?', is de enige vraag die uit mijn bijna door de kou verstijfde mond komt. 'Uitstekend natuurlijk. Dit is de dag waarop Rusland wordt herboren.' Tsaar Boris is al weer op weg naar de volgende camera. De zaal is gevuld met publiek dat als applausmachine moet dienen. Iedereen vervult zijn rol. Ook Jeltsin, hij blijft overeind. Zijn stem is onzeker, maar het voortdurende applaus waarmee zijn niet overtuigende rede wordt onderbroken geeft het optreden het aureool van een tsaar die klaar is voor de strijd.

De nationale tv-kanalen zorgen voor een zorgvuldig geregisseerde registratie die de hele natie moet overtuigen dat tsaar Boris niet is uitgeteld. Zijn taak is Rusland te behoeden voor een communistische revanche, is het leidmotief van de campagne. Een ongekend omvangrijk propaganda-apparaat bombardeert de Russen met de boodschap die angst moet inboezemen voor de wraak van de communisten, die het herstel eisen van de Sovjet-Unie oude stijl en als het moet inclusief het herstellen van de Goelag, Stalins keten van concentratiekampen. Jeltsin is de enige garantie om het kwaad te keren.

Jeltsin is zelf overtuigd geraakt van zijn missie. Als ik hem een jaar na zijn aftreden interview in het ongezellige buitenhuis Gorki 1 zegt hij: 'U vraagt me waarom ik in 1996 mij herkiesbaar heb gesteld ondanks mijn hartkwaal. Wie anders had het communistische gevaar kunnen keren.' Er valt een pauze en er komen tranen in zijn ogen. Zijn dochter Tatjana vraagt me na het interview de tranen niet uit te zenden.

De leider van de communisten, Gennadi Zjoeganov, maakt overal in Europa knievallen voor het kapitaal om te bewijzen dat hij geen herstel wil van de communistische heilstaat. Hij verschijnt zelfs op het poenerige jaarlijkse Davos-forum om de financiële elite in de wereld te bezweren dat hij niet meer is dan een sociaaldemocraat bij wie geïnvesteerd kapitaal veilig is. Die boodschap klinkt ook niet helemaal oprecht uit de mond van een man die nog nooit in zijn leven een excuus heeft laten horen aan de nabestaanden van de slachtoffers van het Stalinregime. Integendeel, hij legt elk jaar op de sterfdag van de massamoordenaar nog trouw bloemen bij diens graf in de Kremlinmuur achter het mausoleum van Lenin.

Niettemin is de communistische dreiging die de Jeltsincampagne verkondigt lichtelijk overdreven. De getraumatiseerde Russische kiezers willen zeker geen Sovjet-Unie terug. Ze hebben daarom geen andere keuze dan hun stem te geven aan de tsaar en Zjoeganov uiteindelijk in de tweede ronde van de verkiezingen het bos in te sturen. Zjoeganov dwaalt daar nog altijd in rond. Zijn liefde voor de sterke hand, de *vozd* (leider) die Stalin was is hij niet kwijtgeraakt. Poetin is voor hem een bourgeoisaftreksel van de typische Russische *vozd*. Bij gebrek aan beter heeft Zjoeganov zich in de loop der jaren ontwikkeld tot een trouwe dienaar van de *vozd* Poetin. De tandeloze communistische partij past in het quasidemocratische stelsel dat Poetin uiteindelijk zal ontwikkelen. Zjoeganov is in 2000 en 2008 nog een keer kandidaat bij de presidentsverkiezingen. In beide campagnes demonstreert hij niet de wil ook echt het ambt van president te ambiëren. Hij doet mee om zijn achterban en het Kremlin een plezier te doen. In 2004 sturen de communisten een reservekandidaat het veld in bij de presidentsverkiezingen. Te worden vernederd in schertsverkiezingen is voor de oude communist iets te veel om te kunnen verstouwen. De 'soevereine democratie' in Rusland heeft dan al het niveau bereikt van een moderne versie van het kiessysteem van de Sovjet-Unie, de gekozen monarch.

Na zijn overwinning in de verkiezingen verdwijnt Jeltsin meteen voor maanden in het ziekenhuis. Een meervoudige bypassoperatie maakt in feite een einde aan zijn politieke loopbaan en verhindert hem in de jaren die komen om zijn beloften uit de verkiezingscampagne, voorspoed voor iedereen in een sterk, gerespecteerd en herboren Rusland, waar te maken.

De verkiezingen hebben wel een einde gemaakt aan elke illusie dat Rusland op weg is naar een democratie naar westers model. De stijl die zijn staf heeft ontwikkeld in de verkiezingsstrijd maakt later school onder Poetin, die de verkiezingstechnologie verder perfectioneert. Een van de campagnestrategen van Jeltsin en later van Poetin vertrouwt mij toe: 'Rusland is niet klaar voor een democratie westerse stijl. Wij maken de keuze voor de kiezers. En zij hoeven die keuze slechts te bevestigen.' Een concept dat ook de Sovjetleiders hanteren bij het vullen van de zetels in de vertegenwoordigende organen van partij en staat.

Poetins ideoloog, Vladislav Soerkov, ontwerpt een moderne variant van het oude Sovjetmodel als antwoord op boze westerse reacties op het uitblijven van een echte democratie in Rusland. Hij ontwikkelt de zogenaamde 'soevereine democratie'. Het woord soeverein zegt het al: het volk kiest de soeverein ofwel de vorst die het wordt voorgeschoteld. De vorst is aan geen enkel gezag ondergeschikt en politieke competitie is uitgebannen. Poetin wenst niet nog eens, net als in 1996, door de kiezers te worden verrast.

Het interview dat Poetin geeft op de luchthaven Poelkovo in 1996 bij zijn vertrek uit Petersburg is karakteristiek voor de interviews die in de jaren daarna volgen. Poetin is nog nooit echt geïnterviewd. Vragen van journalisten worden zorgvuldig gewogen. Antwoorden zijn lange monologen. Hij heeft ook nog nooit een politiek debat gevoerd. Als een monarch stelt hij zichzelf boven dit soort trivialiteiten van de democratie. De vraag welk Rusland hem voor ogen staat heeft hij nog nooit beantwoord.

In de Moskouse boekwinkels zijn vele boeken te vinden die over het fenomeen Poetin gaan. Sommige zijn ronduit smaadschriften. Andere zijn werken van communisten die uitleggen dat ook Poetin deel uitmaakt van het westerse complot de Sovjet-Unie en Rusland te gronde te richten. Sommige auteurs proberen serieus te analyseren wat er met Poetins Rusland aan de hand is, maar de prominentste plaats in de boekwinkels krijgen de boeken die Poetinvriendelijk zijn.

Zoals het boek *Poetin-Medvedev. Hoe nu verder?* Een van de auteurs is Vladimir Solovjov, een tv-presentator die in discussieprogramma's vooral zichzelf loopt te promoten als een slimme jongen. In feite is hij een Poetinadept. Hij is er niet vies van een schakel te zijn in het fijnmazige propagandanet dat in de afgelopen jaren door het Kremlin is gesponnen.

Het boek dat Solovjov samen schrijft met Nikolaj Jelobin, een politicoloog en expert op het gebied van de Amerikaans-Russische betrekkingen is er een bewijs van. De laatste is er bij

gehaald, zo lijkt het, om het boek een wetenschappelijk gewicht te geven. Het doel van de schrijvers is voornamelijk het vergoelijken van alles wat Poetin en zijn kornuiten doen 'in het belang van een stabiel Rusland'. De kritiek die er is te lezen is zelden bijtend, maar meer vragend om begrip.

Dat het land vier jaar lang is geregeerd door een tandem, Poetin als machtige premier en Medvedev als decoratieve president, doen de scribenten af als iets dat zijn oorsprong vindt in de Russische geschiedenis.

Peter de Grote moet de macht aanvankelijk delen met zijn halfzus Sofia. Die machtsdeling loopt uit op een bloedbad. Stalin deelt de macht met Michail Kalinin. Althans Kalinin is net als Medvedev een gediensstige klerk bij het administreren en het medeondertekenen van Stalins misdaden tegen zijn eigen volk. Leonid Brezjnef heeft een loopjongen in Aleksej Kosygin. Poetin heeft die merkwaardige traditie opgepikt? Dat mag volgens de schrijvers zo zijn, maar de grondwet van Rusland voorziet niet in een tandemocratie.

De schrijvers vergoelijken ook Poetins nogal bloedige eerste jaren aan de macht. De oorlog die hij ontketent in de Kaukasus kost het leven aan tienduizenden onschuldige slachtoffers onder de bevolking. Het leger verliest naar schatting zeventienduizend man en nog eens duizenden soldaten raken voor het leven verminkt. Het Kremlin heeft nooit de moeite genomen om de werkelijke dodencijfers te achterhalen en te onderzoeken. Het geweld dat is losgelaten op Tsjetsjenië overtreft dat van de eerste oorlog die Jeltsin er voert van 1994 tot 1996. Ik ben er getuige van. Ik kijk toe, zorgvuldig onder controle van het leger, hoe zwaar geschut woonwijken van de hoofdstad Grozny in puin schiet. In de officiële propaganda heten dit soort beschietingen precisiebombardementen. Poetin belooft de Russen een korte oorlog zonder de grote verliescijfers die de eerste oorlog kenmerken.

De oorlog woedt in feite nog steeds en hij is bloediger en mensonterender dan Jeltsins mislukte strafexpeditie tegen de Tsjetsjenen. Poetin noemt zijn oorlog 'een antiterreuroperatie', maar zijn oorlog is een voortzetting van een strafexpeditie tegen niet-etnische Russen met een Russisch paspoort. Dit keer heeft het geweld zich over de hele Kaukasus uitgespreid. De islam, de geschiedenis, het streven naar onafhankelijkheid spelen allemaal een rol in de opstandige republiek. Maar met de strijd tegen het internationale terrorisme van extreme islamitische groepen heeft Poetins operatie slechts zijdelings te maken.

Het Kremlin heeft de dramatische gebeurtenissen in New York in september 2001 niet alleen aangegrepen om solidariteit te betuigen met de strijd van de Amerikanen tegen het internationale terrorisme, maar ook om de 'vuile oorlog' in de Kaukasus verder voort te zetten onder die vlag. Het westen prijst Poetin voor zijn betoonde solidariteit en knijpt twee ogen dicht voor de werkelijkheid.